

Nr 65.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående nedsättning av räntan å lån från norrländska andelsmejerifonden; given Stockholms slott den 1 februari 1935.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 februari 1935.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden SCHLYTER, WIGFORSS, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anför:

I skrivelse den 29 september 1934 har lantbruksstyrelsen framställt förslag om sänkning av räntesatserna för lån från vissa statens lånefonder. Vid skrivelsen fanns fogad en från hushållningssällskapens i Norrland och Dalarna ombudsmöte till lantbruksstyrelsen inkommen framställning till Kungl. Maj:t angående viss ändring av gällande bestämmelser för utlåningen från norrländska andelsmejerifonden.

Över lantbruksstyrelsens förslag hava infortrade utlåtanden avgivits den 5 november 1934 av statskontoret, den 8 november 1934 av fullmäktige i riksbanken och den 9 januari 1935 av fullmäktige i riksgäldskontoret.

Innan jag närmare ingår på det framlagda förslaget, torde jag få erinra om följande.

På chefens för finansdepartementet föredragning framlade Kungl. Maj:t i 1934 års statsverksproposition, utgifter för kapitalökning (sid. 1—7 och 20), förslag om nedsättning från 5 till 4 ½ procent av den årliga räntan å lån ur vissa statliga utlåningsfonder. I skrivelser den 25 april och den 23 maj 1934 (nr 209 och 266) medgav riksdagen, att beträffande lån, som beviljats eller kunde komma att beviljas från statens bostadslånefond, vattenkraftslånefonden, luftfartslånefonden, hantverkslånefonden, rederilånefonden, industrilånefonden, kraftledningslånefonden, hemslöjdslånefonden, kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond eller statens kalkbrukslånefond, den årliga räntan finge — beträffande lån ur statens bostadslånefond i den mån den årliga räntan ej redan utginge efter lägre procentsats — från och med den 1 juli 1934 tillsvidare utgå efter 4 ½ procent. Riksdagens ifrågavarande beslut var förestavat framförallt av hänsyn till att medelräntefoten å statens upplånade kapital — med undantag av det i statens järnvägar investerade — enligt inhämtad upplysning för budgetåret 1933/1934 preliminärt beräknades uppgå till ej fullt 4,4 procent. Vid beslutets meddelande föreskrev riksdagen, att räntenedsättningen — i enlighet med vad av chefen för finansdepartementet förordats — borde förknippas med skyldighet för låntagare att framdeles vidkännas den höjning av räntefoten, som Kungl. Maj:t med hänsyn till den effektiva medelräntan å den fonderade statsskulden prövade påkallad, därvid dock en dylik räntehöjning, såvitt anginge äldre lån, ej borde gå utöver de bestämmelser rörande räntefoten, som gällde vid lånets beviljande.

Lantbruksstyrelsen har inledningsvis anført:

För de lånefonder, från vilka lån utlämnades till främjande av jordbruk med binärningar samt fiske och från vilka lån beviljades av lantbruksstyrelsen eller efter styrelsens hörande, vore olika villkor stadgade ifråga om den procent, efter vilken ränta skulle utgå. Till närmare belysning såväl av de för nämnda fonder fastställda räntesatserna som av storleken å utlåningen från fonderna torde följande sammanställning tjäna.

Fondens namn:	Utlånade medel den 30/6 1934 kronor	Nu gällande ränta procent
Norrländska nyodlingsfonden	354,404: 73	3.0
Statens avdikningslånefond	40,786,177: 19	3.6
Fiskerilånefonden	4,901,707: 78	3.6
Täckdikningslånefonden	5,921,393: 60	4.0
Allmänna nyodlingsfonden	454,442: 92	4.0
Gödselvårdslånefonden	1,278,103: —	4.0
Statens mejerilånefond	3,306,200: 80	4.5 ¹
Spannmålslagerhusfonden	1,156,107: 51	4.5
Statens fjäderfållånefond	49,418: —	4.5
Statens slakterilånefond	— ²	4.5
Statens kalkbrukslånefond	— ³	4.5 ⁴

¹ För lån, beviljade före den 1 oktober 1930, utginge ränta efter 5 procent.

² Av lantbruksstyrelsen hade beviljats lån till ett belopp av 260,000 kronor, som emellertid ännu icke lyftats.

³ Av lantbruksstyrelsen hade beviljats lån till ett belopp av 50,000 kronor, som ännu icke lyftats.

⁴ Räntan sänkt den 1 juli 1934 från 5 procent.

Utöver de i sammanställningen upptagna fonderna erinrades om spannmålskreditfonden, som disponerades av riksbanken. Utlåningen från denna fond uppginge den 30 juni 1934 till 1,281,168 kronor 48 öre. Den för lån ur fonden stadgade räntefoten utgjorde 4 ½ procent. Från lånefonden för inköp av ädla avelsston och lånefonden för inköp av ardennerhingstar utlämnades allenast räntefria lån.

Till motivering av sitt förslag har lantbruksstyrelsen framhållit, att det allmänna ränteläget sedan tiden för fjolårets riksdagsbeslut angående räntenedsättning för vissa statliga utlåningsfonder undergått ytterligare sänkning samt att intet för närvarande syntes tyda på att en omsvängning härutinnan vore att emotse åtminstone inom den närmaste tiden. Med hänsyn härtill och då dessutom räntesatserna för statens egen upplåning, genom vilken bland annat lånefondernas behov av medel täcktes, under den senaste tiden avsevärt nedgått, har lantbruksstyrelsen ansett skälig anledning föreligga till att frågan om ytterligare nedsättning av räntesatserna för lån ur de statliga fonderna upptoges till omprövning. I detta sammanhang har lantbruksstyrelsen anfört i huvudsak följande.

Då staten trädde emellan och genom lån sökte stödja bland annat jordbruksnäringen, torde det få anses skäligt och riktigt, att de räntor, staten betingade sig, icke sattes lägre än den medelränta, staten hade att räkna med på den i och för låneutlämningen nödvändiga upplåningen. Å andra sidan syntes det med skäl kunna ur låntagarnas synpunkt göras anspråk på att utlåningsräntan hölles inom den ram, som betingades av upplåningsräntan och statens i samband med lånerörelsen direkt havda kostnader. En grundläggande princip vid långivningen syntes lantbruksstyrelsen böra vara, att staten tillhandahölle lån till så låg ränta, som kunde anses ur statens synpunkt möjlig, men att vid handhavandet av låneförmedlingen förfores så strängt, att lån icke utlämnades i större omfattning än som kunde anses ur vederbörande närings synpunkt påkallat. För så vitt lantbruksstyrelsen kunde finna, borde under rådande förhållanden en utlåningsränta av 4 procent kunna under nu anförda synpunkter anses för statens del tillfredsställande. Lantbruksstyrelsen ansåge, att i detta sammanhang knappast kunde räknas med det förhållandet, att i vissa fall räntefrihet föreläge för viss tid närmast efter det lånen lyftats, då denna räntefrihet torde hava avsetts såsom ett direkt stöd, som icke borde genom höga räntor senare neutraliseras. I detta avseende rådde för övrigt stor olikhet ifråga om olika lånefonder och det syntes icke förhålla sig på det sättet, att en förhöjd ränta allmänt uttoges för täckande av värdet av sålunda lämnad räntefrihet.

I fråga om de lånefonder, varom uppgifter lämnats i det föregående, överstege den för utlåningen ur vederbörande fond fastställda räntefoten 4 procent allenast beträffande statens mejerilånefond, spannmålslagerhusfonden, statens fjäderfållånefond, statens slakterilånefond, statens kalkbrukslånefond och spannmålskreditfonden. Det syntes lantbruksstyrelsen, som om räntan för lån från nu angivna sex fonder borde kunna sänkas åtminstone till 4 procent. I varje fall borde detta kunna ske, så länge det allmänna ränteläget bibehölle sig oförändrat. Därest räntenedsättningen ansåges böra bliva av allenast tillfällig art, torde detta lämpligen böra ordnas på det sätt, att Kungl. Maj:t utverkade riksdagens bemyndigande

att, så länge ränteförhållandena det medgäve, för visst eller vissa år nedskrivna den beträffande respektive år och lån fastställda räntan.

Ett alldeles särskilt förhållande rådde i fråga om de lån från mejerilånefonden, som beviljats före den 1 oktober 1930. För berörda lån, som utlämnats från den då förelintliga, numera i statens mejerilånefond uppgående norrländska andelsmejerifonden, gällde fortfarande en räntefot av 5 procent. Enligt uppgift utestode den 30 juni 1934 lån från norrländska andelsmejerifonden till ett belopp av 118,233 kronor 32 öre. Beträffande sistberörda lån hade hushållningssällskapens i Norrland och Dalarna ombudsmöte i särskild skrivelse hemställt, att räntan måtte nedsättas till 4 ½ procent, d. v. s. till samma procent som för närvarande gällde för lån från mejerilånefonden. Enligt lantbruksstyrelsens förmenande talade synnerligen starka skäl för att räntan å lån till andelsmejerier i Norrland icke borde utgå efter högre procentsats än räntan å lån till andra andelsmejerier.

I anslutning till det anförda har lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, *dels* att räntan för lån från statens mejerilånefond, spannmålslagerhusfonden, statens fjäderfållånefond, statens slakterilånefond och statens kalkbrukslånefond ävensom spannmålskreditfonden sänktes — eventuellt tillfälligt — från 4 ½ till 4 procent, *dels ock* att räntan å fortfarande utelöpande lån från norrländska andelsmejerifonden finge utgå enligt samma grunder som gällde för lån från statens mejerilånefond.

Statskontoret har till en början erinrat, att ämbetsverket redan i ett den 9 november 1933 avgivet utlåtande rörande frågan om utlåningsräntan för vissa statliga lånefonder förklarar sig icke kunna tillstyrka en ifrågasatt sänkning till 4 procent, enär en dylik sänkning, därest man ville fasthålla vid vedertagna principer ifråga om kapitalinvestering i fonderna, skulle föranleda ett utbyte i ej oväsentlig omfattning av lånemedel mot skattemedel, en åtgärd, som emellertid under rådande ekonomiska förhållanden icke syntes kunna ifrågakomma.

I anledning av nu föreliggande framställning från lantbruksstyrelsen har statskontoret anfört i huvudsak följande.

Enligt vad statskontoret inhämtat hade medelräntan å av staten upplånat kapital — med undantag av det i statens järnvägar nedlagda — för budgetåret 1933/1934 av riksgäldskontoret beräknats till 4.42 procent. Till följd av konverteringar av äldre statslån torde denna medelränta under innevarande budgetår komma att nedgå med en eller annan tiondels procent. Någon förändring av större betydelse ifråga om genomsnittsräntan för statens upplåning hade således icke ägt rum, sedan frågan om räntesänkning å lån från statens utlåningsfonder utgjorde föremål för prövning av 1934 års riksdag. Under sådana förhållanden funne sig statskontoret icke kunna biträda lantbruksstyrelsens förslag om nedsättning från 4 ½ till 4 procent av räntan å lån från under statskontorets förvaltning stående statens mejerilånefond, spannmålslagerhusfonden, statens fjäderfållånefond, statens slakterilånefond och statens kalkbrukslånefond.

Ämbetsverket ville för övrigt såsom sin mening uttala, att skäl icke

syntes föreligga att under löpande lånetid göra räntan å lån från statens utlåningsfonder — vilka lån vore jämförelsevis långfristiga — alltför beroende av växlingarna i ränteläget å allmänna lånemarknaden.

I avseende å norrländska andelsmejerifonden hade beloppet av ännu utelöpande lån från denna fond huvudsakligen genom förtidsinbetalningar nedgått till 80,666 kronor 65 öre. Enligt gällande amorteringsbestämmelser skulle de senast utlämnade av dessa lån vara återbetalade under år 1945. Ehuru vid fondens inrättande förutsattes, att från fonden utlämnade lån, därest statens låneränta under lånetiden skulle nedgå, finge på en gång före lånetidens utgång inbetalas, ville statskontoret likväl icke, med hänsyn såväl till de av fjolårets riksdag medgivna räntesänkningarna, som till den förhållandevis långa tid, som återstode, innan ifrågavarande lån skulle vara slutbetalade, motsätta sig, att räntan å lånen från och med den 1 juli 1935 nedsattes från 5 till 4 ½ procent. Ämbetsverket förutsatte därvid, att de villkor, som förbundits med 1934 års riksdags berörda beslut, jämväl bragtes till tillämpning ifråga om nu förevarande lån.

Under erinran att av de i lantbruksstyrelsens skrivelse angivna fonderna endast spannmålskreditfonden stode under riksbankens förvaltning hava *fullmäktige i riksbanken* beträffande denna fond anført bland annat följande.

För närvarande gällde, att å utestående lån från spannmålskreditfonden ränta beräknades efter den räntefot, som fullmäktige, med hänsyn till medelkostnaden för statens upplåning, för varje konsumtionsår bestämde. I enlighet därmed hade fullmäktige den 26 juli 1934 fastställt räntan för lån från fonden att oförändrat utgå efter 4 ½ procent. Någon ersättning för det omfattande arbete, som föranleddes av fondens förvaltning, hade därvid icke ifrågsatts av fullmäktige.

Då upplåningen av medel för spannmålskreditfondens räkning torde hava ägt rum till varierande räntesatser, skulle en beräkning av den verkliga upplåningskostnaden sannolikt giva till resultat en annan räntesats än medelkostnaden för statens upplåning. Det syntes emellertid uppenbart, att en dylik beräkning mötte praktiska svårigheter.

Ehuru lånen från spannmålskreditfonden vore kortfristiga med en löptid av högst ett år, vore statens upplåning för ändamålet av långfristig karaktär. För möjliggörande av en räntesänkning i enlighet med lantbruksstyrelsens förslag syntes böra övervägas, huruvida icke statens upplåning för den kortfristiga kreditgivningens behov skulle kunna erhålla kortfristig karaktär. Därigenom skulle givetvis låneräntan lättare kunna bringas att fluktuera i överensstämmelse med marknadsläget.

Därest statsmakterna ville avvika från den av riksdagen senast 1934 tillämpade principen, att utlåningsräntan skulle vara lika med medelkostnaden för statens upplåning hade emellertid fullmäktige för sin del intet att erinra mot att räntan fastställdes till den av lantbruksstyrelsen föreslagna räntesatsen av 4 procent. Det vore för övrigt sannolikt, att berörda medelkostnad vid 1934 års utgång torde komma att understiga 4 ½ procent. Förutsättningar för räntesänkningen till 4 procent måste dock vara att någon åtstramning icke inträdde å penningmarknaden samt att den risk, som vore förenad med långivning från spannmålskreditfonden, icke komme att ökas.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava i sitt utlåtande förklarar sig vidhålla den ståndpunkt, som av fullmäktige i förevarande avseende tidigare intagits, nämligen att räntan vid utlåning från statens lånefonder borde så nära som möjligt ansluta sig till den effektiva medelräntefoten för statens upplåning. Efter att hava erinrat om att den effektiva medelupplåningsräntan å samtliga utestående lånemedel med undantag av de i statens järnvägar nedlagda, för budgetåret 1933/1934 utgjorde 4.42 procent och att nedgången i denna räntefot för innevarande budgetår ej kunde beräknas till mer än omkring en tiondels procent hava fullmäktige andragit i huvudsak följande.

Ehuru den av fullmäktige omfattade principen för beräkning av räntefoten å lån från utlåningsfonderna, vilken princip ur synpunkten av riksgäldskontorets räntebetaling å statsskulden vore den enda hållbara, under tider med fallande räntefot kunde synas mindre förmånlig för låntagarna, måste den dock enligt fullmäktiges mening i längden även för låntagarna anses vara den mest ändamålsenliga, då genom densamma er nåddes en utjämning med undvikande av en alltför stor spänning mellan de olika räntesatserna.

I likhet med bankofullmäktige ansåge riksgäldsfullmäktige det böra övervägas, huruvida icke kortfristig upplåning borde tillgripas för anskaffande av medel, som riksgäldskontoret kunde hava att tillhandahålla allenast på kort tid. Vidkommande spannmålskreditfonden vore emellertid, såsom bankofullmäktige påpekat, riksgäldskontorets upplåning för ändamålet av långfristig karaktär, varför anledning saknades att i fråga om ränta å lån från denna fond följa andra regler än dem, som gällde för övriga utlåningsfonder.

Med den ståndpunkt fullmäktige intoge till frågan om förutsättningarna för en räntesänkning å lån från statens lånefonder, funne fullmäktige någon sänkning av nu gällande räntor å lån från statens mejerilånefond, spannmålslagerhusfonden, statens fjäderfållånefond, statens slakterilånefond, statens kalkbrukslånefond och spannmålskreditfonden för närvarande icke böra ifrågakomma.

Vad beträffade utelöpande lån från norrländska andelsmejerifonden ansåge fullmäktige, i likhet med lantbruksstyrelsen, att räntan å dylika lån borde utgå efter enahanda grunder som gällde för statens mejerilånefond.

*Departements-
chefen.*

Den vid 1934 års riksdag beslutade sänkningen av räntan å lån från vissa statens utlåningsfonder ned till 4.5 procent motiverades såsom nämnts därmed, att räntefoten å statens upplånade kapital preliminärt beräknades för budgetåret 1933/1934 uppgå till ej fullt 4.4 procent. Någon anledning att i princip avvika från den ståndpunkt rörande sambandet mellan räntan å statens utlånade och upplånade kapital, som berörda beslut innebär, synes ej föreligga. På sätt framgår av utredningen i förevarande ärende kom medelräntan för statens upplåning under nämnda budgetår att utgöra 4.42 procent, eller ett något högre procenttal, än det av riksdagen beräknade. Enligt riksgäldsfullmäktiges utlåtande i ärendet kan motsvarande räntefot för budgetåret 1934/1935 antagas bliva allenast obetydligt lägre än den nyss nämnda. Vid angivna förhållanden an-

sluter jag mig till den i yttrandena över lantbruksstyrelsens förslag hävdade uppfattningen, att någon räntesänkning beträffande lån från ifrågasvarande utlåningsfonder under 4.5 procent icke för närvarande synes böra ske.

Ehuru jag således icke anser mig kunna tillstyrka någon sänkning av räntan beträffande lån från statens mejerilånefond, spannmålslagerhusfonden, statens fjäderfållånefond, statens slakterilånefond, statens kalkbrukslånefond och spannmålskreditfonden, vill jag emellertid på av myndigheterna anförda skäl icke motsätta mig, att räntan å ännu utelöpande lån från norrländska andelsmejerifonden från och med den 1 juli 1935 nedsättes från 5 till 4.5 procent eller samma räntefot som gäller beträffande de från statens mejerilånefond utlämnade lånen. Med den sålunda förordade räntenedsättningen torde emellertid — i överensstämmelse med vad som skedde i samband med den av fjolårets riksdag medgivna räntelindringen — böra förbindas skyldighet för vederbörande låntagare att framdeles vidkännas den höjning av räntan, som Kungl. Maj:t med hänsyn till genomsnittsräntan å den fonderade statsskulden kan finna erforderligt föreskriva, därvid dock bör iakttagas, att en dylik räntehöjning icke får givas sådan omfattning, att räntefoten därigenom kommer att överskrida den vid lånets beviljande tillämpade.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att beträffande lån, som beviljats från norrländska andelsmejerifonden, den årliga räntan må från och med den 1 juli 1935 tills vidare utgå efter 4.5 procent, med iakttagande av de av mig i det föregående förordade villkoren.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.

